

УДК 378.091.26

TEST-BASED CONTROL AS A MEANS OF DIAGNOSING THE ACADEMIC ACHIEVEMENTS OF STUDENTS MAJORING IN SPECIAL EDUCATION: A CASE STUDY OF THE CURRICULUM EDUCATIONAL COMPONENT "GENERAL PEDAGOGY WITH HISTORY"**ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА» ПРИ ВИВЧЕННІ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «ПЕДАГОГІКА ЗАГАЛЬНА З ІСТОРІЄЮ»**

Serheieva V. F. / Сергєєва В. Ф.

с.р.с., ас. проф. / к.п.н., доц.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0800-3401>

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, av. Liberty, 13, 43025

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

м. Луцк, пр. Волі, 13, 43025

Анотація. В роботі розглядається актуальне питання використання тестів у якості діагностики й перевірки навчальних досягнень здобувачів освіти. Зазначається, що освітній процес у закладі вищої освіти здійснюється відповідно до Болонської системи навчання і передбачає модульно-рейтинговий контроль якості набутих знань, де особливе місце посідають тестові технології. На основі аналізу теоретичних джерел, педагогічний тест визначається як система паралельних завдань рівномірно зростаючої труднощі, специфічної форми, що дозволяє якісно та ефективно виміряти рівень та оцінити структуру підготовленості тих, хто навчається. Тестовий контроль застосовується у Волинському національному університеті імені Лесі Українки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів-дефектологів. Зокрема, у процесі опанування здобувачами освіти матеріалу з освітнього компонента «Педагогіка загальна з історією» тестовий контроль використовується як діагностичний засіб набутих знань на практичних заняттях (поточний контроль), під час модульного контролю (проміжна атестація) та екзамену (підсумкова атестація). Підкреслюється, що тестовий контроль має як позитивні сторони, так і окремі недоліки. Проте, в цілому використання тестів є ефективним методом виявлення рівня академічної підготовки здобувачів вищої освіти і забезпечує належну перевірку набутих ними знань, умінь і навичок.

Ключові слова: тест, тестовий контроль, заклад вищої освіти, здобувачі вищої освіти, спеціальність «Спеціальна освіта», освітній компонент «Педагогіка загальна з історією».

Вступ.

2005 року Україна приєдналася до Болонського процесу, який було розпочато в Європі наприкінці 90-х років. Відбулася диференціація раніше єдиної вищої освіти за освітніми ступенями і виник універсальний поділ на бакалавріат і магістратуру. Даний процес викликав на порядок денний багатогранну перебудову й модернізацію змісту системи освіти України з метою інтеграції її до європейського та світового освітнього простору й актуалізував, зокрема, нові підходи до контролю якості вищої освіти. В. Кремень, Президент НАПН України, констатує: «Освіта стала невід'ємною інтегрованою складовою Європейського простору вищої освіти, спільно з європейськими країнами прямує до нових рубежів розвитку вищої освіти в контексті інноваційного типу людського прогресу» [3, с. 3]

Основний текст.

Болонська система навчання у закладі вищої освіти має свої особливості й відповідні норми викладання та оцінювання знань здобувачів освіти. Так, за нової навчальної платформи бакалавріат розглядається як ступінь, за якого набувається вища освіта з відповідної спеціальності (фаху), з тривалістю навчання, як правило, 4 роки на денній формі навчання. Магістратура має статус вищої спеціалізованої освіти, упродовж якої набуваються компетентності певного чітко визначеного профілю.

Згідно Болонської системи навчання визначено три типи освітніх компонентів (навчальних дисциплін): компоненти загальнонаукової підготовки; компоненти професійної (фахової) підготовки і освітні компоненти на вибір (курси інших факультетів або спеціальностей, які здобувач освіти може вивчати за бажанням).

Болонська система передбачає модульно-рейтинговий контроль якості вищої освіти, тобто здобувачі освіти протягом семестру мають активно навчатися і отримати більшість балів ще до заліку або іспиту. Видами контролю знань є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Міністерство освіти і науки України пропонує використання тестового контролю у складі модульно-рейтингового оцінювання як діагностичного, стандартизованого засобу вимірювання якості вищої освіти, що у свою чергу розширює можливості для отримання необхідної кваліфікації, знань, умінь та навичок у зручній для кожної людини спосіб [8].

В сучасних умовах розвитку соціально-економічних відносин, усебічної інформатизації й технологізації життя, інформаційні технології навчання повинні зайняти провідне місце. З цього приводу у статті Г. Трегубової зазначається, що одним із важливих напрямів реформування національної освітньої системи є розробка та впровадження якісно нових підходів до оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. У цьому контексті особливе місце посідають тестові технології [10, с. 139]. Продовженням цієї думки можуть бути слова дослідниці Е. Федорчук: «Тестовий контроль вважається одним з найефективніших, оскільки за допомогою тестів виявляються індивідуальні відмінності тестованих осіб з високим ступенем об'єктивності за рахунок стандартизації запитань і відповідей, особливої процедури проведення тестування та способів обробки результатів» [11, с. 4].

До питань теорії і практики використання тестів у процесі навчання, їхніх композиційних особливостей, алгоритму обробки результатів тестування тощо у своїх дослідженнях звертались, зокрема, такі вітчизняні та закордонні науковці, як В. Аванесов, І. Алексейчук, Ю. Богачков, Я. Болюбаш, В. Бочарникова, Я. Бродський, І. Булах, Л. Бурлачук, М. Бутиріна, К. Інгенкамп, О. Кабардін, С. Кожухов, С. Курганов, О. Ляшенко, О. Майоров, Ю. Мальований, А. Мартін, О. Масалітіна, М. Мруга, П. Підкасистий, Дж. Равен, С. Смирнов, Т. Солодка, Е. Федорчук, Н. Талізін, Н. Тарапака, Д. Чернилевський, Н. Шиян та ін.

«Тестування як термін у вузькому значенні означає використання і проведення тесту, а в широкому – сукупність етапів, планування, складання і випробування тестів, обробки та інтерпретації результатів проведення тесту.

Основним поняттям тестування є поняття тесту», – констатує науковиця Г. Трегубова [10, с. 139].

Перші наукові праці з теорії тестів з'явилися на початку ХХ століття, на стику психології, соціології, педагогіки та інших так званих поведінкових наук (Behavioral Sciences). Вважається, що першу серію випробувань для вимірювання фізіологічних можливостей людини (швидкість реакції, м'язова сила, психічні властивості) розробив англійський психолог Френсіс Гальтон [2].

Наука про створення і використання тестів має назву тестологія (від англ. test – проба, греч. logos – знання). Зарубіжні психологи називають цю науку психометрикою [9]. Психометрика, або психометрія (від грецького psuche – душа та metron міра) – прикладна галузь психології, яка спрямована на розробку вимірювальних процедур (тестів, опитувальників, анкет, проєктивних методик) [5, с. 3].

Термін «тест» введено американським психологом Джеймсом Кеттелом у 1899 році і у перекладі з англійської мови означає «спроба», «випробування», «досвід».

Науковець А. Майоров пропонує таке визначення тесту: «Тест – це специфічний інструмент, який складається з сукупності завдань або запитань і який проводиться в стандартних умовах, що дозволяє виявити типи поведінки, рівень володіння певними видами діяльності» [6, с. 11].

Тести успішно використовуються в різних галузях, у тому числі і в процесі освітньої діяльності. Такі тести можемо називати педагогічними.

Тест у педагогіці – це система спеціально підібраних завдань певного змісту і специфічної форми, що дозволяють кількісно оцінити навчальні досягнення.

За визначенням професора О. Ляшенка, тестування педагогічне (англ. testing – випробування, дослідження) – у широкому розумінні спосіб одержання інформації про певний об'єкт і його характеристики шляхом випробувань; у вузькому, педагогічному розумінні – метод оцінювання знань, умінь, навчальних досягнень, компетентності учнів і студентів за допомогою тесту [4].

В. Аванесов, доктор педагогічних наук, професор, головний редактор журналу «Педагогічні вимірювання» переконує, що педагогічний тест – це система паралельних завдань рівномірно зростаючої труднощі, специфічної форми, що дозволяє якісно та ефективно виміряти рівень та оцінити структуру підготовленості тих, хто навчається [1].

Особливої актуальності в останні роки набуває комп'ютерне тестування: використання тестових оболонок, за допомогою яких можна швидко побудувати систему тестових завдань. Як зазначається у статті Г. Мороховець, «На сучасному етапі одним із пріоритетних завдань системи вищої освіти є створення ефективних електронних освітніх ресурсів, інноваційний характер яких надав би можливість максимально використовувати дидактичний потенціал в освітньому процесі» [7, с. 14].

Тестовий контроль знань здобувачів вищої освіти у Волинському національному університеті здійснюється згідно «Положення про організацію і проведення поточного і підсумкового контролю у формі комп'ютерного тестування у Волинському національному університеті імені Лесі Українки».

Відповідно до цього Положення, тестове завдання визначається як запитання, для відповіді на яке пропонується декілька варіантів (запитання множинного вибору, запитання на відповідність), запитання з вільним вводом відповіді або завдання, для вирішення якого необхідно здійснити попередні розрахунки і як відповідь вказати фіксоване значення (запитання обчислювального типу), а тест – як фіксований набір тестових завдань, призначених для контролю або самоконтролю знань здобувачів освіти. Документом також прописано організацію та проведення підсумкового контролю знань у формі тестування, у тому числі комп'ютерного.

Тестовий контроль застосовується і при вивченні здобувачами освіти спеціальності «Спеціальна освіта» навчального матеріалу з освітнього компонента «Педагогіка загальна з історією».

ОК «Педагогіка загальна з історією» належить до циклу нормативних складових освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка та логопедія» підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня відповідно до навчального плану для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 016 Спеціальна освіта (016.02 Олігофренопедагогіка) денної форми навчання.

Силабус ОК укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС). Документ визначає обсяги знань, що зазначені у освітньо-професійній програмі і які повинен опанувати здобувач першого (бакалаврського) рівня; алгоритм вивчення навчального матеріалу курсу; необхідне методичне забезпечення; складові та технологію оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти.

ОК «Педагогіка загальна з історією» становить науково-теоретичну базу у фаховій підготовці майбутніх педагогів-дефектологів, що працюватимуть в умовах спеціальних та загальних закладів освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних центрів, інклюзивно-ресурсних центрів тощо, і спрямована на забезпечення необхідного якісного рівня цієї підготовки, що дозволить майбутньому бакалавру зі спеціальної освіти за спеціалізацією «Олігофренопедагогіка» творчо і продуктивно розв'язувати комплексні освітні та корекційно-розвиткові проблеми спеціального та інклюзивного навчання, особистісного становлення і соціалізації осіб (дітей) з порушеннями розвитку у відповідності з актуальними завданнями корекційної педагогічної науки та практики.

Мета ОК «Педагогіка загальна з історією» полягає у формуванні системи знань з загальної педагогіки й історії педагогіки, умінь планування, організації педагогічного процесу з визначенням його діагностичної мети, завдань, змісту, форм, методів тощо; розвитку творчого потенціалу особистості здобувача освіти; засвоєння методології та методу конкретно-історичного підходу до педагогічних фактів і явищ, оволодіння фактичним матеріалом, відомостями про виникнення й розвиток виховання, школи, педагогічної думки, формування вміння характеризувати основні напрями педагогічної теорії і практики на різних етапах розвитку суспільства.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка та логопедія» у ході вивчення освітнього компонента «Педагогіка загальна з історією» у здобувачів вищої освіти спеціальності «Спеціальна освіта» мають бути сформовані загальні і фахові (спеціальні) компетентності, зокрема: здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти; здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності; здатність самостійно освоювати нові науково-педагогічні, корекційні, ергономічні та оздоровчі теорії та технології; забезпечувати фізичний розвиток, корекцію, реабілітацію і зміцнення здоров'я осіб з особливими освітніми потребами на засадах педагогічної інноватики; здатність будувати педагогічні й соціальні стосунки на основі загальнолюдських та національних цінностей; поєднувати сучасну спеціальну та інклюзивну освітню практику з глибоким осмисленням теорій і технологій видатних педагогів, психологів, лікарів, філософів; здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку тощо.

Серед контрольних-оцінювальних методів, що застосовуються під час вивчення ОК, особливе місце посідає тестовий контроль як діагностичний засіб набутих знань здобувачів вищої освіти. Цей вид контролю застосовується як на практичних заняттях (поточний контроль), так і під час модульного контролю (проміжна атестація) та екзамену (підсумкова атестація).

Завдання поточного контролю – перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти. Завдання підсумкового модульного контролю та екзамену – перевірка розуміння і засвоєння здобувачами освіти програмового матеріалу загалом, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання засвоєних знань, умінь сформулювати своє ставлення до певної проблеми ОК тощо. Підсумковий модульний контроль та екзамен здійснюються після завершення вивчення тем змістового модуля або ОК в цілому у формі виконання здобувачем освіти модульного контрольного завдання у формі письмового або комп'ютерного тестування.

Тестові завдання до проміжної та підсумкової атестації складаються відповідно до питань, що виносяться на модульну контрольну роботу або екзамен.

Як правило, тестування здійснюється у такий спосіб: здобувачам освіти пропонуються тестові завдання у кількості 30 запитань. За своєю структурою тестові завдання, що використовуються під час вивчення ОК «Педагогіка загальна з історією», є такі: тести, що передбачають однозначний вибір відповіді (до завдання пропонується декілька варіантів відповідей, з яких тільки одна правильна), множинний вибір відповіді (до завдання пропонується декілька варіантів відповідей, серед яких більше однієї правильні); альтернативний вибір відповіді (пропонується вибрати одну правильну з двох пропонованих відповідей: «так» чи «ні»); тести перехресного вибору (пропонується зразу декілька завдань та відповідей до них і здобувач освіти має встановити зв'язки між завданнями та поданими відповідями). Як правило, більшість питань в тестових завданнях побудовані за принципом «оберіть правильну відповідь із

запропонованих варіантів» (однозначний вибір) або ж «оберіть правильні відповіді із запропонованих варіантів» (множинний вибір).

Зокрема, здобувачам освіти пропонуються такі тести:

Оберіть правильне визначення поняття: Криза вікова – це:

1) *період у житті дитини, коли протягом відносно короткого часу виявляються різкі й суттєві психологічні зрушення і зміни особистості, розвиток набуває бурхливого, стрімкого, кризового відтінку;*

2) *деяке ідеальне утворення, умовне позначення об'єктивної реальності, деякий середньостатистичний показник, який характеризує реальну дійсність, але не існує у ній;*

3) *поділ цілісного життєвого циклу людини на вікові відрізки (періоди), що вимірюються роками.*

Оберіть правильне визначення поняття: Індивідуальність (лат. Individuitas – неподільність) – це:

1) *людина, соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуального, неповторного;*

2) *комплекс сталих психічних властивостей людини, що виявляються в її поведінці та діяльності, у ставленні до суспільства, праці, колективу, до самої себе;*

3) *сукупність своєрідних особливостей і певних властивостей людини, які характеризують її неповторність і виявляються у рисах характеру, у специфіці інтересів, якостей, що відрізняють одну людину від іншої.*

Оберіть правильні відповіді: Назвіть теорії розвитку особистості:

1) *Психоаналітична теорія (З. Фрейд та його послідовники).*

2) *Теорія відчуження Е. Фромма;*

3) *Кінестетична теорія;*

4) *Теорія паралельних ліній;*

5) *Епігенетична теорія Е. Еріксона;*

6) *Теорія навчання (біхевіоризм) (Б. Скіннер і його послідовники);*

7) *Теорія особистості в екзистенціальній психології (К. Ясперс, М. Хайдеггер та ін.);*

8) *Гуманістичні теорії особистості (К. Роджерс, Г. Олпорт та ін.).*

Вставте пропущене поняття: В діяльності здійснюється ... розвиток особистості:

1) *професійний;*

2) *культурний;*

3) *анатомо-фізіологічний,*

4) *психічний;*

5) *соціальний.*

Досвід організації освітнього процесу у закладі вищої освіти свідчить, використання тестового контролю є ефективним методом виявлення рівня знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти. Ефективність тестового контролю полягає передусім у тому, що підвищується інформативність й об'єктивність оцінювання; витрачається незначна кількість часу на виміри у великих групах здобувачів освіти; унеможлиблюється заангажована суб'єктивна оцінка; всі

здобувачі освіти перебувають у рівних умовах контролю знань; відбувається швидкий результат вимірювання навчальних досягнень тощо.

Однак, варто назвати і певні проблемні моменти у використанні тестового контролю. А саме: відсутність методики складання тестів; обирати відповідь здобувачам освіти набагато легше, ніж викладати її у формі усної чи повномірної письмової відповіді; відповіді здобувачів освіти на тестові завдання іноді базуються не стільки на їхніх знаннях, скільки на інтуїції; орієнтація тестів на стандартизоване мислення без урахування індивідуальних особливостей особистості; відсутність вербального спілкування, що унеможливорює визначити логічність, структурованість, повноту, змістовність та інші критеріальні ознаки позитивної відповіді; значна трудомісткість процесу створення тестів тощо.

З цього приводу науковець Л. Польова зазначає: «Незважаючи на усі вимоги щодо тестового контролю та недоліки, тестова перевірка має ряд переваг порівняно з традиційними формами і методами, вона природно вмонтована у сучасні педагогічні концепції, дозволяє більш раціонально використовувати зворотний зв'язок зі студентами і визначати результати засвоєння матеріалу, зосередити увагу на прогалинах у знаннях та внести відповідні корективи» [8, с. 189].

Висновки.

На завершення необхідно зазначити таке: запровадження Болонської системи навчання у вищій школі обумовило актуалізацію нових підходів до організації навчання у вищій школі, зокрема до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, де особливе місце посіли тестові технології. Тестовий контроль застосовується у Волинському національному університеті імені Лесі Українки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів-дефектологів. Так, у процесі опанування здобувачами освіти спеціальності «Спеціальна освіта» матеріалу з освітнього компонента «Педагогіка загальна з історією» тестовий контроль використовується як діагностичний засіб набутих знань як на практичних заняттях (поточний контроль), так і під час модульного контролю (проміжна атестація) та екзамену (підсумкова атестація). В цілому використання тестового контролю є ефективним методом виявлення рівня академічної підготовки здобувачів вищої освіти і забезпечує належну перевірку набутих ними знань, умінь і навичок.

Література:

1. Аванесов В. С. Проблема становлення національної системи педагогічних вимірювань. *Вісник ТІМО*. 2008, №1. С. 38–41. URL : file:///C:/Users/valen/OneDrive/downloads/problema_stanovlennya_nac_sistemi_ped_vimiruvan.pdf
2. Адамова І., Багрій К. Тестування як форма контролю та діагностики знань студентів. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*, 2012. С. 43–92.
3. Кремень В. Україна на шляху до підписання Болонської декларації. *Огляд : Болонський процес в Україні 2005–2020 : досягнення, виклики та перспективи*. Київ, 2020, 33 с.

4. Ляшенко О.І. Педагогічне тестування / Енциклопедія освіти. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 652.
5. Мазяр О. В., Фещук В. В. Основи психометрики : методичні рекомендації до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2022. 108 с.
6. Майоров А. Н. Теорія і практика створення тестів для системи освіти. Львів, 2001. 296 с.
7. Мороховець Г. Ю. Тестування як форма контролю та діагностики здобувачів вищої освіти. *Наука – практиці. Освіта та розвиток обдарованої особистості.* №3 (70) / III квартал / 2018. URL : <file:///C:/Users/valen/OneDrive/downloads/04.pdf>
8. Польова Л. В. Тестовий контроль як засіб оптимізації навчального процесу. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД* : Мат. I Міжнар. н.-п. інтернет-конф. : Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2012. С. 187–189. URL : <http://conferences.neasmo.org.ua/node/767>
9. Сергієнко В. П., Кухар Л. О. Методичні рекомендації зі складання тестових завдань. Київ : НПУ, 2011. 41 с.
10. Трегубова Г. М. Методологічні основи організації тестового контролю знань студентів. *Вісник НТУУ «КПІ».* Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. 2007. №2 (20). Ч. I. С. 139–143.
11. Федорчук Е. І. Тести для самоконтролю з загальної педагогіки. Навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Видавництво «Абетка-світ», 2013. 30 с.

Abstract. *The article highlights the issue of using tests as a diagnostic and verification of the academic achievements of students. The educational process in the institution of higher education is carried out following the principles of the Bologna system of education. It involves modular rating control of the quality of acquired knowledge, where test technologies occupy a special place. Based on the analysis of theoretical sources, the pedagogical test is defined as a system of parallel tasks of evenly increasing difficulty and in a specific form, which allows to measure the level of students' academic achievements more effectively and evaluate the structure of their preparedness. Test control is used at Lesya Ukrainka Volyn National University in the process of professional training of future teachers specializing in special education. In particular, in the process of mastering the material from the educational component "General Pedagogy with History", test control is used as a diagnostic tool for assessing the acquired knowledge in practical classes (current control), during module control (intermediate certification), and the exam (final certification). Test control has both positive aspects and certain disadvantages. The research findings argue that, in general, the use of tests is an effective method of identifying the level of academic training of students of higher education and ensures proper verification of their acquired knowledge, skills, and abilities.*

Keywords: *test, test control, an institution of higher education, students of higher education, specialty "Special Education", educational component "General Pedagogy with History".*

Стаття відправлена: 24.05.2024 р.

© Сергеева В.Ф.